

JÁNOS APÓ TAPASZTALATAI

**TÖRTÉNETEK ÉS JÓTANÁCSOK
A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA**

**IRTÁK:
FÖLDES JÓZSEF
ÉS
FÖLDES ZOLTÁN**

**CLUJ-KOLOZSVÁR,
SZENT BONAVENTURA KÖNYVNYOMDA,
1928.**

TARTALOM

János apó levele fiához.

A János apó történetei.

1. A kezdet kezdetén...
2. „Tente, baba, tente...”
3. Mikor a baba járni kezd.
4. A gödények példái.
5. Ültessünk-e harag-magot?
6. Ne ijesztgesd a gyermeket!
7. Hol kezdődik a cifrázkodás.
8. Aki irigységet plántál.
9. Bandika követelőzik!
10. A gyermek azonnal engedelmeskedjék!
11. Ne öld meg a gyermek szivét!
12. Aki ember lesz a talpán!
13. Menj el gyermekeddel a templomba!
14. Ne nevezgesd el a gyermeket!
15. Ne hányd föl a gyermeknek az ételt, a ruhát!
16. A kit géppé nevelnek.
17. A szabadjára engedett csikó.
18. Az öregek iránti tisztességtudás.
19. Hej, hej, az a pulykaméreg!...
20. Házi cirkusz ingyen fürdővel, de jó tanulsággal.
21. Kúra Bercsényi Izidornál.
22. Mikor apó is pirul a pipaszárral.
23. Igen szomorú tapasztalat.
24. „Sokat tudtok a vallásból!...”
25. A gologán.
26. Védjük meg a madarakat!
27. Hazugság és tolvajlás
28. Pillancs Kati meg a sihederek
29. Örökös a szív tisztaságán.
30. János apó és a cifra kisasszony.
31. A vásáros leányok, vagy: a „piacos marha.”
32. Honnan ered a kődobás?
33. A legdúsabb örökség.

Num. 1224.-1928.

Imprimatur

Alba-Julia, die 18. Martii, 1928.

† Gustavus Carolus
episcopus.

*E könyvecske első felének szerzője áldott-
emlékü Apám, a második felét magam
irtam. Legyen e művecske az Istenben
Boldogult drága emlékének szentelve.*

F. Z.

*A Szent Bonaventura Könyv-
nyomda kiadása és tulajdo-
na. Kapható „A Hirnök” és
„Katholikus Világ” kiadó-
hivatalában, Cluj-Kolozsvár,
szentferenc-rendi kolostor,
Piata Carolina 7.*

János apó levele fiához.

Kedves Fiam!

Leveledet, melyet nekem legutóljára küldöttél, ma egy hete kaptam meg. Olvastam belőle, hogy jó egészségben vagytok valamennyien. Legyen hála érte a jó Istennek! Olvastam azt is, hogy kis gyermeketek született. Örülök kis unokámnak s óhajtom, hogy őt mennél előbb megláthassam. Ha dolgaim megengedik s ha az Isten életemnek kedvez, husvétkor elutazom hozzátok. Akkor aztán együtt örülök veletek a kicsiny Sándorkának.

Bár olyan fiu válnék belőle, hogy szülőinek mindenkor örömére szolgálna. Mert valójában úgy áll a dolog, hogy az apa és anya, mikor gyermeke születik, a nóta szerint „örüljön-e, busuljon-e? nem tudja.”. Csak a jó gyermek boldogság, a rossz gyermek a legnagyobb boldogtalanság. Ki látja pedig előre, hogy a most született csecsemő milyen természetű lesz akkor, ha majd nagy lesz? Elíjedhetnél s aggódhatnál azon gondolatra, hogy hátha rossz gyermekké növekedik föl ez a Sándor; de nem szükség e miatt aggodalommal gyötörtetned magadat, mert az Isten nem teremt úgy egy gyermeket sem, hogy jó ember ne válhassék belőle. Hallhatsz ugyan te is elég olyan beszédet, mint én hallottam csak tegnapelőtt is Csuka Gergelytől. Siránkozott, hogy milyen rosszak a gyermekei, s mikor én erre azt mondtam neki, hogy mért nevelte őket rosszul, azt felelte elfanyarodva, hogy: „de ’iszen hiába neveli azt az ember, a ki egyszer rossznak született.”. Az ilyen beszédeknek ne nyisd meg a füledet, mert a ki ilyet mond, az nem igazat mond: sőt a ki ilyet mond, az vétkezik is. Rossznak nem teremt az Isten senkit sem; hisz az annyit tenne, hogy az Isten némely embert egyenesen arra teremt, hogy elkárhozzék. Nem úgy van. Az Isten valamennyiünket úgy teremt, hogy valamennyien képesek legyünk jók lenni, valamennyien képesek legyünk üdvözülni. Erre tanít bennünket a mi szent hitünk, és a ki ezt nem hiszi, az vétkezik az által, hogy nem hiszi azt, a mit az anyaszentegyház tudunk és hinnünk előnkbe ad. Jó neveléssel minden gyermekből jó ember lesz. Az olyan ember, mint Csuka Gergely, a ki gyermekei rosszaságának oka gyanánt azt veti, hogy azok rosszaknak születtek, evvel a kifogással csak saját hibáját takargatja és védelmezi, azt a hibáját, melyet gyermekei nevelésében, érzi, hogy elkövetett. Mert az már úgy van a világon, hogy aki egyszer bűnbe keveredett, lelkiismeretének furdalását csillapítani ügyekszik oly módon, hogy okokat keres arra, mintha az a bűn, melyet elkövetett, tulajdonképpen nem is volna bűn. A csaló avval hitegeti magát, hogy nem ő a hibás, hanem az, aki megengedte magát csalatni; a káromkodó azt mondja, hogy az a káromkodás csak üres szóbeszéd, avval az Isten nincs megbántva, mert az Isten avval nem törődik; a tolvaj úgy okoskodik, hogy neki nagyobb szüksége van arra, a mit ellopott, mint annak, a kitől azt elorozta, tehát a lopással semmi bűnt sem követett el; és aki rosszul neveli gyermekeit, az abban keres bűnös lelkének megnyugvást, hogy ráfogja, hogy a gyermekek rosszaknak születtek, azokból semmiképpen sem lehetett volna jó embereket nevelni.

Én újra mondom neked, hogy jó neveléssel minden gyermeket jóvá lehet fölnevelni. És minden szülőnek szent kötelessége is gyermekéből jó embert nevelni. Tartozik evvel minden szülő először magának, másodszor a hazának, harmadszor és legfőképp az Istennek. Minden ember óhajtt boldogságot szerezni magának, már pedig semmivel sem szerezhet nagyobb és biztosabb boldogságot e földön, mint avval, ha jó gyermekeket nevelt föl maga körül; minden ember köteles hazájának jólétét elősegíteni, már pedig a haza jólétét leginkább úgy lehet megalapítani, ha jó embereket nevelünk számára; minden ember tartozik Istennek szolgálni, már pedig Istennek úgy szolgálhat a szülő legjobban, ha gyermekeit is Isten szolgálatjára, Isten kedvére neveli; ha oly gyermekké neveli őket, akik Istent megismerik, szeretik, neki szolgálnak és ez által üdvözülnek.

Szent kötelességed neked is a kicsiny Sándort jó emberré nevelni föl. Ezt várja tőled saját boldogságod, ezt várja a haza, és - el ne felejtsd soha! - ezt várja tőled az Isten, a ki a gyermeket kezeidre bízta s a ki egyszer azt tőled számon fogja kérni.

A jó nevelés nehéz munka, s mivel nehéz, meg akarom munkádat könnyebbíteni. Itt a falubeli ismerőseim közt elég módomban volt hosszú életem alatt több oly tettet látni, mellyel a gyermek nevelésében hibát követtek el. Sokat az ilyen cselekedetek közül följegyezgettem s följegyezgetett történetkéimet most - könyvnyomtató által nyomtatásba tétetve - elküldöm ime ezen levelemmel együtt neked. Olvasgassad ezen történetkéket és kerüld a nevelésben a bennök följegyzett hibákat. Van ezen történetkében példa fölhozva mindazon főbb hibákra, melyeket a szülők gyermekeik nevelésében elkövetni szoktak. Ha te ezen hibákba nem esel, akkor biztos lehetsz felőle, hogy Sándorban akkor is folytonosan örömet fogsz találni, mikor az már legénnyé növekedett.

Egy dologra azonban itt is figyelmeztetlek különösen: Az emberek majdnem mindnyájan azt tartják, hogy kár a kis gyermeket régulázni, mert még nem tudja, hogy a mi rosszat tesz, az rossz, s hogy ha majd elég esze lesz hozzá, hogy megismerje a rosszat, akkor magától is elhagyja azt. Ennél sületlenebb valamit még gondolni sem lehet. Vajjon ha a kis gyermeket nem kell régulázni: mikor, melyik év melyik hónapjában, melyik napjában, melyik órájában áll be az az idő, melyben a régulázást meg kell kezdeni? Vajjon látott-e arra valaki példát, hogy a gyermek valamely rossz szokását, melyre kicsinyke-korában rákapott, eszesebb-korában maga magától elhagyta volna? - Te ne légy e részben az emberek közönséges véleményén! Nevelni, jóra szoktatni, rossztól elszoktatni kell a gyermeket már szopós-korában. A mi rosszat kisdéd-korában megszokott, dehogy vetkőzi ő azt le később maga jószántából, sőt ha egyszer a rossz vele együtt megerősödött, ezt belőle nagy küzködéssel, fáradsággal is alig lehet kiirtani, vagy épenséggel nem is lehet. Ekkor aztán azt mondják az emberek, hogy hiábavaló mindenféle próbálás, - a gyermek rossznak született, holott csak annyi igaz, hogy ők engedték a rosszaságot a gyermek első éveit annak szívében kisarjadzani és kiirthatatlanul megerősödni. Ha tehát boldogulni akarsz a nevelés munkájával, fogj hozzá késedelem nélkül! Hajlitsd a fát addig, míg fiatal!

Egyébként találsz ebben a gyűjteményben olyan eseteket is, amelyek a serdültebb fiatalság életfolyásából valók. Ezeknek egyrészét egy alkalmas íródeákkal jegyeztettem fel s ezekben ő meséli el „János apó” tapasztalatait. A nagyobbacska gyermekek és a serdültebb ifjuság eseteiből megtanulhatjátok, hogy a nevelés mesterségének akkor sem szabad szünetelnie, mikor a fácska már erősödni kezd, mert - bizony mondom - akkor is nőhetnek a töviből is, meg a derekából is veszedelmes fattyúhajtások. Szükség van hát mindétig ág-fűrészre és alkalmas nyese-ollóra.

Ezzel be is zárom már leveletem. Egészségem, hála Istennek! - jó. Kivánom, hogy e soraim titeket is friss, jó egészségben találjanak. Tisztellek, köszöntlek mindnyájatokat. Köszöntenek az atyafiak is. Maradok

szerető apád.

A János apó története.

1. A kezdet kezdetén...

Egyik szomszédasszonyomnak van egy kis szopósgyermek. El-elnézem az ápolásnak azt a módját, melyben a kicsike részesül. Anyja befáslizza jó szorosan hasát, derekát, mellét; két kezét odafekteti a két oldalához s így jó szorosan bepólyázza. Ugy áll a gyerek, mint a cövek.

- Ugyan, szomszédasszony, miért fáslizza be azt a szegény gyermeket oly szorosan?

- Hát 'iszen azt mindenki így teszi s így kell tenni, mert különben elhajlik a gyerek dereka.

- De legalább a kezét miért köti le a pólyába?

- Mert így jobban alszik. Ha kezei szabadon vannak, azokkal lekaparja arcát s még szemét is kivájhatja.

Kedves szomszédasszony, higgye el, nem tesz jót gyermekével, a ki így tesz vele. A csecsemőnek nőnie kell; de hogy nőhessen, testének erre tágasság szükséges; a szoros bekötözés pedig összetartja a gyermek testét, minélfogva ez nem növekedhetik, legalább nem úgy, a mint természete szerint növekednie kellene. A mellben van a tüdő, a szív, a hasban a gyomor; ezek pedig oly dolgok, melyeknek ép voltán áll leginkább a testi erő és egészség. Ha a tüdőben, szívben, gyomorban hiba van, vége az erőnek, egészségnek. A hasnak és mellnek szoros bekötése pedig nem engedi, hogy a gyermek tüdője, szive, gyomra szabadon munkálódhassék és rendesen kifejlődhessék. Elsatnyulnak így ezek a testrészek mindjárt kezdetben, és satnyává, betegsége hajlandóvá teszik a testet mindenkorra. S ez hat a lelki-fejlődésre is, mert nem üres szolás-mondás az, hogy „ép testben ép lélek.”

Az sem igaz, hogy a gyermek így összekötözve jobban viseli magát s nyugodtabban alszik. Vajjon ha minket is fásliba szorítanának, jobban éreznők-e akkor magunkat! nyugodtabban tudnánk-e akkor aludni? Vagy talán a gyermek, az egészen más dolog? Más igenis, de annyiban más, hogy a szoros bekötözés neki még kiállhatatlanabb, mint a felnőtt embernek, mert az idősebb ember természetből csendes, nyugodt, ellenben a gyermek természetből eleven, nyugtalan, folytonosan mozogni vágyó. A szoros bekötözésben tehát a gyermek nem érzi jól magát s mivel nem érzi jól magát, épen e miatt békétlenül viseli magát. Oktalan beszéd az, hogy a gyermek, ha kezeit szabadon hagyják, kikaparja a szemét. A leghitványabb féregben is benne van az a tulajdonság, hogy nem tesz magának olyat, a mi fáj.

2. „Tente, baba, tente...”

Utaztomban reám sötétedett egyszer egy falu közt. Bementem egy házba szállást kérni. Szíves magyar vendégszeretettel fogadtak. Jó ágyat vetettek számomra a ház egyik szobájában. De egész éjjel nem tudtam aludni semmit sem. Éneklés, dudolás hangzott át hozzám szakadatlanul azon szobából, melyben a háziak aludtak s azután még olyan féle hang, mintha mákot törtek volna... zihi-zuhi... zihi-zuhi... zihi-zuhi... El nem tudtam gondolni, mi történhetik ott benn.

Reggel megyek, hogy a szállást megköszönjem. Az ének, a zihi-zuhi akkor is hangzott kifelé a szobából. Benyitok, hát a gazdasszony dudolgat álmosan s rángatja a bölcöt, melyben egy kis gyermek feküdt. Beléptemkor pillanatra abbahagyta az asszony a munkát; a gyermek rögtön akkorát rikkantott, azt hitte volna az ember, hogy ölik.

- Én Istenem, hová legyek már evvel a gyermekkel? Ha nem hordozom, nem ringatom, nem éneklek neki örökösen, hát nincs egyéb, csak sirás... sirás... sirás - panaszkodik az asszony elkénytelenedve.

- Lehet azon segíteni, ha az ember akar; - feleltem én neki.

- Oh, hogyan akarnék, hogyan akarnék! de ki segít rajta?

- Megmondom én, mi az orvosság, ha megígéri, hogy teljesíti azt, mit tanácsolok.

- Szíves-örömet teljesítem, még meg is köszönöm tanácsát százezerszer.

- Tehát hallgasson rám jól. A bölcsőt dobja a tüzre; nem azért, hogy valami csuda-dolog történjék, hanem egyszerűen azért, hogy bölcsője ne legyen. Fektesse le a gyermeket, ha elálmosodott, az ágyba, s ha siránkozik, ne kapja föl, ne dudoljon neki, hanem verjen egy sort az alfelére, nem kegyetlenül, de mégis úgy, hogy fájjon neki derekasan. Ha ez az orvosság egyszerre nem használ, használni fog kétszerre, háromszorra. Ne fusson a gyermekhez s ne kapja ölebe azonnal, ha fölébred s elnyikkantja magát. Hagyja, hadd sirjon; majd elhagyja, ha látja, hogy hiába sir. Ha a sirás-rivás nem akar szünni, verje meg a gyereket. Higgye el gyermeke csupa hamisságból sir. Tudja, hogy ha sir, megteszik neki azt, mit ő nagyon szeret: a ringatást, karon hordozást, énekelgetést. Mihelyt azt látja, hogy sirás-rivásért nem kapja meg azt, mit kíván, hanem épenséggel azt, mit legkevésbé sem óhajt; azonnal fölhagy a rakoncátlan orditozással. A bölcsőről azt gondolják sokan, hogy az valami nagyon hasznos szerszám, pedig biz' abban egy hajszálnyi haszon sincs. Ez a gyermekkel való bajlódást nem-hogy kevesbíteni, hanem még szaporítja. Ha a gyermek megszokta a bölcsőben ringatást, azután nem akar másképp elaludni, csak ringatással; sőt annyira megy, hogyha folytonosan nem ringatják, egyáltalán nem aluszik; a mint a bölcső mozgása megszűnik, a gyermek is azonnal fölébred és sir. Milyen nagy galiba ez úgy a gyermeknek, mint a háznépnek. A gyermek nem aluszik nyugodtan, mélyen; pedig neki a növekedésre csendes, nyugodt álom szükséges; a háznép hasonlóképp nem nyugodhatja ki magát csendes álomban; mert a gyermek mindegyre fölzavarja sirásával az egész házat. Bölcső nélkül megszokja a gyermek a csendes és rendes alvást és engedi apját, anyját is nyugodtan átpihenni az éjszakát. Nem válik belőle afféle „kis zsarnok...”

3. Mikor a baba járni kezd.

Zsuzsi hugom alig-alig várja, hogy kicsinykéje meg tudjon ülni; ha ülni tud a gyerek, alig várja, hogy állani tudjon, s ha már áll, azt szeretné, hogy azonnal menni is tudjon.

Segít tehát a gyermekén. Belehelyezi ülőszékbe; mikor magától megül a gyermek, akkor állószékbe nyomja, s mikor az állószékben az egzámentet letette, akkor járó szekér mellé állítja.

Zsuzsi hugom aztán abban a hiszemben van, hogy valami szörnyű okos dolgokat mivel, mert különben a gyerek az ülést, állást, járást talán soha sem tanulná meg.

Dehogy cselekszik pedig Zsuzsi hugom okosan. A gyermekben benne van a vágyódás ülni, állni, járni s ha teste ezen cselekvéseket megbirja, megteszi azokat magától is; addig pedig, míg teste ezekre megérve nincs, kárt tesz benne, aki erőlteti. A kényszerített ülésben, míg a gyermek teste gyöngé, elhajlik ennek a háta, beesik a melle. Innét van főképp a sok görbült hátú, belapult mellű ember. Az ilyen ember soha sem oly erőteljes, mint az egyenes hátú, domborodott, széles mellű ember s e mellett még a beesett mellel vele jár a hajlandóság a veszedelmes tüdőbetegségre. A kényszerített állásban és járásban a gyerek gyöngé lábai elhajlanak s lesz belőle karikalábu vagy löcslábu ember.

4. A gödények példái.

Hallottam, van egy gödény nevű vizimadár. Torka alatt a bőre lelóg, mintha abrakos-tarisznya volna a nyakába vetve. Valóban abrakos-tarisznya is az, mert azt a gödény tele rakja hallal, békával és fiait innen eteti. Mikor a fiait eteti, úgy látszik, mintha rágná a szájokba a halakat, békákat.

A gödénynél ez a szokás megjárja: természetéhez tartozik, úgy teremtetten őt az Isten, de már az ember ne legyen gödény, mert ami gödénynél természetes, az emberfélénél undorító és káros.

Már pediglen a falunkban nem egy helyen láttam, hogy az anya megrágja, megörli a szájában az ételt s úgy bocsátja azt be gyermeke szájába. Holott ez nemcsak izléstelen és visszataszító szokás, hanem veszedelmes is lehet. Mert a felnőtt ember nyála az étellel együtt elég bőségesen kerül a kis gyermek gyomrába, ami határozottan egészségtelen dolog. Aztán mikor - az anya távollétében - idegen fehérnép táplálja így a kicsikét, nagy baj származhatik belőle. Éppen a Szakácsék szolgádjával jártam úgy, hogy én bizony kipenderítettem a kezei közül az asszonya porontyát.

- Ejnye, forgósadta; - ripakodtam rá - hát te merészeled a szádból etetni azt a kis ártatlant, bár tele van az ábrázatod gyanús pattanásokkal?

Még egyszer mondom: az ember ne legyen gödény.

5. Ültessünk-e harag-magot?

Szúnyog komámék nagyon szeretnek kicsiny leányukkal, Marival incselkedni. Komám-asszony elő-előrántja őt, csipkedi fülét, orrát, arcát, huzgálja haját s nagy kedve telik benne, hogy Marika ezért irgalmatlanul haragszik. Ha kenyeret kér a gyerek, odanyújtja neki, s mikor az meg akarja fogni, tréfálkodva visszakapja, s ez mindaddig úgy megy, míg a gyerek, tele haraggal, sirásra fakad.

Én Istenem, milyen haragos, indulatos természetűvé lesz így az a kis Mari! Édes anyja meg-gondolatlanul beleülteti szívébe a haragot, azt a nagy vétket. Azáltal, hogy oly gyakran haragossá teszik a lánykát, a haragra hajlandóvá teszik természetét mindenkorra. A haragos természet pedig igen nagy szerencsétlensége az embernek. Ha nem is számítjuk azt, hogy a harag, mint bűn, már magában szerencsétlenség, rontja az embernek egészségét is, azonkívül pedig sokszor igen gyászos cselekedetre ragadja az embert. Hányan lettek gyilkosokká haragra gyuladt állapotukban!

6. Ne ijesztgesd a gyermeket!

Nem régiben láttam a következő esetet.

Galambos Márton sógoroméék utcakapuja előtt játszodgatott kicsiny fiuk, Imre. Egy cigány jött arra; a mint ezt a gyermek megpillantotta, kétségbeesett sikoltással rohant be a házba.

Tudtam, mi az oka, hogy Imre attól a szegény cigánytól úgy megrémült. Imre anyjának az a szokása, hogy ha Imre sir, avval akarja elhallgattatni, hogy ijesztgeti: Jön a cigány, jön a zsidó, elvisz; ha jó nem leszesz, mindjárt odaadlak a mumusnak.

Igy teszi az anya a gyermeket ijedőssé, félénkké; pedig az volna kötelessége, hogy bátorrá nevelje. És miért teszi ezt? Oktalan szeretetből. Ha Imre rosszkodik, sajnálja őt megszidni vagy megverni, hogy tehát a verést elkerülhesse, ijesztgetésekkel akarja a rosszkodást vele abbahagyatni. Meg akarja kimélni a keserüségtől és épen azáltal szerez neki sok keserüséget egész életére, hogy félénkké teszi.

7. Hol kezdődik a cifrázkodás.

Mennyi panaszkodást hallani mindenfelé a miatt, hogy a fehérnép nagyon szeret cifrázkodni! Nyakig van merülve a hiuságba. Sokszor talán ennivaló sincs elegendő a háznál, de a fehércseléd számára azért ki kell jutni a cifra ruhának. Van aztán valóságos uri pompa, koldus konyha.

Darócz Istvánt is majd megeszi a méreg, mikor vásárnapokon a cifrábbnál cifrább fehérnép sereget látja. Mind azt jövendöli, hogy el kell pusztulni a világnak, mert így megélni teljes lehetetlenség. Mégis hogyan neveli egyetlen leánykáját Darócz István? Ha a leánykára valami új ruhadarabot adnak, nem győzi dicsérni, hogy jaj milyen szép ruhája van s milyen szép leányka abban az új öltözetben.

Darócz István nem látja át, hogy ilyen módon leányát épen olyan hiu cifraságon kapkodó fehérnéppé neveli, a kik miatt az ő jövendőlése szerint el kell pusztulnia a világnak. Hogy is ne sovárogha a szép ruhák után, mikor nagy leány lesz, ha kicsiny-korában észrevéteti vele az apja, hogy cifra ruhában szebb, tetszőbb; ha már kicsiny korában belebolondítja a cifraságba, hiuságba.

8. Aki irigységet plántál.

Az irigység nagy bűn, egyike a hét főbűnöknek. Etetni magát a méreggel, ha másnak valamije van, haragudni, ha más szerencse ér; búsulni, ha másnak boldog élete van s örvendezni azon, hogy kár ért valakit: ezek az irigység csúnya jelei és megnyilatkozásai. Ha ennek a bűnnek gyermekkorban kedvezünk, később förtelmes tulajdonsággá válik, amelyhez hozzátartozik az utálatos kapzsiság és fösvenység is.

Az irigység csiráit vettem észre a Szitásék Katókéjában. Ha az édesanyja hasonló kis testvérét ölbe veszi, Katóka veri magát a földhöz, sír, toporzékol. De nem külömb a testvérkéje sem, mert ha Katóka a maga kávéját földönti, Irmuska neveti s parányi kezeivel örvendezve tapsol.

Elkomorodtam, mikor ezeket láttam, de még inkább akkor, midőn a nagyobbik Kata - az édesanya - így csendesítette síró magzatát:

- Ne sirj, édes!... Várj csak, kapsz valami jót, de a rossz Imrus nem kap belőle. Csak Katókának ad anya...

Így, bizony, maga a szülő oltja bele gyermekébe az irigységet.

9. Bandika követelőzik!

A leányomhoz igyekeztem. A vonaton utaztomban furcsa jelenetnek voltam a tanuja. Egy falusi anya valami 5-6 éves növendékével imilyen „elé s hátra” szóbeszédet folytatott:

- Úgy, Bandikám! Most eltesszük szépen a többi cseresznyét.

- Adjon még, no! Miért teszi el?
 - Adtam, kicsi gerlém, eleget.
 - Nem kevés nem kell! Nekem adjon sokat, no-o-ó?
 - Ejnye, ne rángasd a kötényemet, mert még meg talállok haragudni, lelkem!
 - De rángatom, azért is rángatom. Nekem cseresznye ke-he-hell! Miért nem ad? brü-hü-hüm!
- De ezt már nem sokáig tudtam tünni szó nélkül. Odaszóltam az asszonynak:
- Fékomadta fehérnépe! Hát nem tud parancsolni annak a kis mihasznának?
 - Örökké nem szidhatom, bácsi, mentegetőzött a falusi menyecske. - Aztán az apja sem él szegénynek. Ez az én egyetlenem...
- S itt elkezdette törölgetni a szemét, amit az élelmes fiucska arra használt föl, hogy kimarkolt egy jó csomó cseresznyét a bontakozó kötényből.
- Erősen megcsóváltam a fejemet és így beszéltem:
- Ez nem helyes szeretet, asszonyöcsém! A gyermeket, ha neki mindent megenged, ezzel úgy elkapatja, hogy aztán nem tudom, mit csinál később vele.
 - Megjő tán az esze! - veti közbe az ifjuasszony.
 - Ne higgye, - mondtam én, Bandikánál majd András se lesz jobb. Kicsi gonoszból nagy gonosz válik; mert istenkisértés csodára számítani, rossz nevelés ellenére... Ahogy vetünk, úgy aratunk. Aki pediglen szelet vet, vihart arat. Mert a rosszul nevelt gyermek hálátlan és követelődző lesz szüleivel szemben. Most csak a cseresznyét, meg a nádsipot, később még a hajszálat is elköveteli az oktan szülőnek.
- Az asszonynak nem tetszett az oktatás. Mindenki törődjék a maga bajával! Mérgesen nézett ki a vonat ablakán a kéklő havasok felé.
- De egy erélyes szoknya-rázás visszatérítette dacos tekintetét a kéklő hegyről.
- Mit akarsz lelkem?
 - No, hát azt no! Hogy osztán vegyen nekem is olyan nagy kantáros lovat, aki hintázik. Amilyen az Emőd úrfinak van!

10. A gyermek azonnal engedelmeskedjék!

A János apó írődeákja mesél.

Nagyapó a virágoskertben szundított. Mellette a lánya varrogatott, míg a kislány a nagy Arany-Ábécét forgatta a tulipánbokor aljában.

Egyszerre éles szóváltás hallatszik át a palánkon, a szomszéd kertészéktől. Nagyapó is felriadt. A veje éppen akkor jött ki a házból s feléjük közelgetett. Körülbelül efféle szóvita volt:

- Jere már Erzsike, mert elég a rántás, s Terike kiesik a bölcsőből. Kétfelé nem figyelhetek.
- Megyek mindjárt!
- Jaj, jaj, kiesett a gyermek. Jössz be rögtön, te semmirevaló!
- Megyek, nó! Ne kiabáljon úgy, hiszen akartam menni...

Más alkalommal meg ez hallatszott át a kertésztől:

- Mindig csak engemet küldöz, az a másik (gyermek) semmit sem csinál. Csak játszik. Küldje azt is.

- Azt is küldöm elégszer!

- Dehogy küldi. Tegnap is ő ette meg a zúzat, nekem csak a nyaka jutott a csirkének. De azért ő ülhet... S én dolgozzam, szaladgáljak!

- Jaj, de égedelem köztetek lenni! Hogy inkább pusztultam volna el!... Jaj, hogy lüktet a két halántékom!... Hát akkor menjen a másik..! Béla, te! Béla-a-a.

- Mi a'?!

- Fuss el a boltba, s hozzál egy félliter ecetet, mert kész már a paszuly. Csak ez hiányzik belőle. Fuss! Te jó gyermek vagy!

- Ugy-e, jó vagyok, anyukám?... Aztán, ha elhoztam az ecetet, ad-e nekem valamit? Adjon kockacukrot! Jó?

- Folyton nem adhatok, fiam! Most csak szaladj, majd máskor.

- Hanem adjon egy kis kanál befőttet. Csak egy icike-picikét, mint a körmöm feketéje!...

- Jaj, jaj, jaj, a fejemnek! Be eszitek az életemet!

Nem is tudom, hogyan folytatódott tovább. Nagyapó azonban megtette a maga megjegyzéseit:

- A kertésznő nagyon rosszul neveli a gyermekeit. A szülő ne okolja meg a parancsait. Ne alkudozzék a gyermekeivel. Hanem követelje meg, hogy a gyermek a felhívásra azonnal engedelmessédjék. Ne tölje a legkisebb irigykedő észrevételt, felelősséget, hanem szorítsa rá - ha kell, fenytéssel is, - a szülői parancs gyors teljesítésére. Ha a gyermek csak azt teszi meg, amit akar, dologkerülő rossz emberré lesz majd. S ha még meg is fizeti neki a szülő apró szolgálatait, kifejlődik benne ez által is a kapzsiság. Ez pedig utálatossá teszi a szeretetre alkotott szívet.

- Leányom, sugd meg egyszer ezeket bizalmasan a kertésznőnek. Ugy látom, nem árt neki egy kis tanítás.

11. Ne öld meg a gyermek szívét!

- Miféle szomorú gyermek ballagdogál az úton? - kérdezi János apó a leányától, amint egyszer estefelé az ablaknál állott.

- Az bizony a másik szomszédunké, a kárposztos, - felel a megszólított. Szánakozóan néz ő maga is a fásult arcvonásu, csüggedtképi fiúra. Aztán így magyarázza meg a fiú búsutságát:

- Tudja, édesapám, ez a kárposztos durva ember. A legkisebb hibát is keményen bünteti. Egy szemernyi kifogásért, vagy nem tetsző nézésért agyba-főbe veri a gyermekét. Mert azt mondja: „Régula kell a gyermeknek.” A felesége is egy hárpia. Még az is biztatja, amikor suhog a korbács: „Üssed, hogy hasadjon a bőre. Mert hanem a fejedre nő!”

- Már engedjen meg, szomszédasszony, - szóltam neki egyszer, - de a mi túlság, túlság! Nem sajnálják azt a szegény fiucskát? Hiszen vérük!... Két kezét a csipőjére tette s így felelt:

- Haj gyöngyöm! A gyereket kordában kell tartani. Tudom ám én, mi az a nevelés!

És a fiucska nem hall soha jó szót. Minden tettét gáncsolják, restnek nevezik, pedig örökké hajtják, mint a barmot! A legrútabb szidalmakkal illetik, miközben untalanul hangoztatják, hogy „így lesz ember belőle!”

- Irtózatos! - kiált fel János apó. Hiszen ezek gyilkosok! Megölik a gyermekükben a lelket, a szeretetet.

- Meg is ölték már - felelt a leánya. A fiucska elvesztette az élethez való kedvét. És - szörnyűség! - az a kisember már egyszer el akarta magát pusztítani...

- Hihetetlen, hogy vannak ilyen szülők is! - szólt felháborodva az öreg. - Hiszen kell, kell a gyermeket, ha szükség, fenyíteni. De sokkal többet szeretettel oktatni és még többször, sőt szakadatlanul: jó példát mutatni. A gyermek idejét pedig be kell osztani: imádságra, munkára és kevésnyi játékra. A rossz társaktól azonban vonjuk el. - Ha zsandári hangon beszélünk mindég vele, üzzük, mint igás barmot, nem engedjük a szívékhöz melegedni, s vigyázunk, nehogy egy szemernyi szeretetet észrevegyen (mert - azt hisszük lelketlenül - hogy „felkap!”): - akkor megmérgezzük a lelkét, epével itatjuk szeretetért epedő szívecskéjét és bosszura hívjuk fel magunk ellen az Eget! Jézus Krisztus, az isteni Mester nem ezt tanította. S a most szentté avatott Liszjói kis Teréz mivé lett volna, ha nem lettek volna gyöngédszívű, példás, jó szülei?

- Szeretném, - szólt végül János apó, - felírni a kárpitos cégtáblájára: „Szülők, ne öljétek meg a gyermek szívét!

Egyszer, alkalomadtán, beszélek is a fejükkel!

12. Aki ember lesz a talpán!

A közeli suszternél történt

A pöttöm kis lurkó kiállott a középre úgy nyaskalta befelé a decis flaskóból az itókát.

Az apa büszkén nézett rá, mint a szobrász a készülő remekre s hunyorított az anyjukomnak, aztán szólt is ekképp:

- Ez már ember lesz a talpán, ha mondom!

Az anyjukom visszahunyorgatott az emberemnek s megsimogatta a szöszi fejecskét. De az durcásan fordult félre, sőt morgott is a kölyök, mint amikor nyúlevésben háborgatják a kopót.

Az embernek tetszett ez az ostoba makrancosság és nevetve biztatta az emberkét:

- Kanyarits egy cifrát, Emrike! Te vagy az úr a háznál s nem más...

János apó, aki a nyitott ajtóban állott s észrevétlenül szemlélte a jelenetet, hirtelen mozdulattal betoppant s ezzel megakadályozta a káromkodást. Mert, nyilván, erre biztatta az apja.

- Isten nevével merjek-e beköszönteni, - szólalt meg nagy méltatlankodva az öregember, - hisz' a majszt'ram háza úgy látom, az ördög iskolája.

A mester megrestelte magát a tisztas öregember előtt, aki nem állotta meg, hogy még ennyit ne mondjon:

- Aki maga vezeti bele a rosszba gyermekét, ahelyett, hogy óvna attól, szintén magára vessen, ha iszákos, káromkodó, gonosz fia lesz, akivel senkisem bír. Az istentelenül nevelt gyermek később nemcsak ráfordul a szülejére, hanem teljességgel ellene fordul, mert aki Istent nem fél, szüleit sem fogja tisztelni, s fejet emel mindenki ellen.

13. Menj el gyermekeddel a templomba!

Mikor eljött a szent vasárnap, apó kiegyengette magát, rendbeszedte a szakállát és készült a templomba.

- Fiam, mondta a vejének, - megyünk tehát az Istenházába. Mi?

- Hát, apám, úgy áll az ügy, - vallotta be a vejem uram kelletlenül, - hogy én biza templomba nem igen járok. Jó katolikus vagyok. Imádkoztatom rendszeren a gyermekemet, de magam nem sok munkát adok a papoknak.

- ??

- Ne csudálkozzék ezen, apó! Én azért hiszek az Istenben, adok a szegénynek, keresztet csókolok vízkeresztkor. Megadom mindennek a módját...

- Csak templomba nem mégysz, ugy-e? - egészíti ki, szomorúan mosolyogva, apó. - De a lányom s lányod csak jönnek?

- Ők járogatnak, - felelt némi zavarral a férfiu. Isten ments, hogy akadályozzam őket. Sőt küldöm is rendszeren a kislányomat. Tudom helyettem is imádkozik.

- Ez szép, ha küldöd, - morgolódik János apó, - de még szebb volna, ha te vinnéd magaddal. Mert, fiam, kislányod így azt fogja hinni, nem is olyan fontos az a vallás. Édesapám okos ember. Nem imádkozik, kerüli a templomot. Később, ahogy nő, hallani fogja itt is, ott is az Anyaszentegyház ócsárolását. A szentgyónás, böjt és szentmise hiábavalóságát. Lépten-nyomon hallani fogja manapság! Ezeket a hallomásait összeveti az édesapja viselkedésével. És így szól magához: „Most már világos előttem, miért nem jár apám templomba...” Tudod, édes gyermekem, ez rossz dolog... Ha látsz üreslelkű nőket, férfiakat, legtöbbször a szülőknél kell keresni a „bibit...”

A vejem-uram - alapjában véve – nem volt rossz ember. Amikor látta az öregember redős arcán a fájdalom könnyecseppjét végigszántani, megindultan ragadta meg a János apó kezét és szólt:

- Apám, *menjünk* el a templomba... Mindannyian menjünk el!

Megbánás és szeretet érzett ki a hangjából...

Mert „a Szentlélek, ahol akar, ott fuvall.” És amikor ő szent Felségének tetszik – akkor...

14. Ne nevezgesd el a gyermeket!¹

A multkoriban a Bükfejes Pistáké háztája mellett mentem el. Hát hallom, hogy a gyermekek az udvaron éktelenül rínak, s közben-közben csúf nevőkkel illetik egymást.

- Te marhaláb, - sívította a Peti gyerek a nálánál kisebb Jancsinak, - hallgatsz el mindjárt?

- Fogod be a majompofádat, - csattant rá a nagyobbacska Ferkó, s azzal ököllel rontott Petinek, a Jancsi védelmében.

Amire Jancsi abbahagyta a sirást s vérszemet kapva, maga is nekiesett a bátyjának, illetéknéppen sivalkodván:

- Moszt megtapod a magadét, piszkosz, vad tinó!

¹ János apó megint átveszi a szót.

Persze, immáron a Peti bömbölt, a többi meg gyönyörűséggel dolgozta oldalba ökelmét. Azonban egy fortélyos rugással úgy szájba találta Ferkót, hogy azt a vér ellepte, s gurult, mint a széllal bélelt labda. Ugyanakkor már a Jancsi is megkapta a porcióját.

Hát most ezek ordítottak, a másik gonosz kölyök meg győzedelmesen vigyorgott. Nem tudtam megállani, előkaptam a pipaszárat s beléptem a kiskapun, hogy móresre tanítsam a gaz fickókat.

De rohant az anyjuk, meg az apjuk is, ki sodrófával, ki nadrágszíjjal. No, lett vala hadd-elhadd! Kenték közakarattal a familia alárendelt tagjait. Csak az nem tetszett nekem, hogy kiabáltak össze-vissza:

- Te, született medvebocs!... Te, lónadrág!... Te, hurkavég!...

Úgy belemelegedtek a dolgukba, illetve a disztelen nyelvelésbe, hogy alig vettem észre engem. A pipaszárat eldugtam. Megcsóváltam a fejemet, s csak ennyit mondtam nekik:

- Pista öcsém, az Isten áldjon meg! Hát ez nevelés? Becsmérlő nevekkal illetik egymást a gyerekek, amiket *tőletek* tanultak... Akkor, persze, ütitek-veritek, mert megtorolták egymáson a sértést...

*

Hej, hej! A szülő, a „nevelő” ne nevezgesse csúf nevekkal a gyermeket, mert ezzel a kölcsönös csúfolkodásra, s az ezzel járó gyűlölködésre szoktatja azokat. S vajjon ez-e a nevelés célja? Nem éppen a *szeretet*, gyöngéd érintkezés jó megszokása?

Amit a gyermekeknek a kátéból tanítasz, az csak könyvbéli tudomány. A gyermek úgy hiszi el neked, ha *látja rajtad* a szeretetet, tettben-szóban, arcon-hangon... Így, így!

15. Ne hányd föl a gyermeknek az ételt, a ruhát!

A minap történt ez is.

A kerékgyártóéknál voltam. A kerékgyártó igen derék ember. De van neki egy olyan felesége, hogy annál jobbat ingyen vehetett volna. Bezzeg, a régi más volt!

Öcsémuram, azért boszankodom reá, mert van a derék majsztramnak egy kis leánya, az első asszonytól való, akit kár, hogy elvett a jó Isten. Ez a kis leány éppen valamit eltört, amikor ott jártam.

Volt jó dolga!

Az a némbér neki esett, kezdte ütni a kezefejét s így szónokolt:

- Bezzeg, enni tudsz, az ételt tömöd magadba, mint valami evő masina. De ügyelni nem tudsz!

A kis leány csak reszketett, s nézett maga elé...

- Kár amiatt a cserépedény miatt, - szóltam védően, - pár pengő az egész...

- Itt egy pengő, túl egy pengő, - csattogott az asszony, - s végtére nagy summa, uram... Aztán mért eszi azt a drága ételt, ha még annyit sem tud, hogy vigyázzon és kárt ne tegyen?!

Sóhajtoztam és könny szökött elő öreg szemeimből. A meghalt édesanyára gondoltam... Kár, kár!...

Szerencsére, a némbér kiment a kislánnyal és nem vette észre elérékenyülésemet. De észrevette a mester, akivel magunkra maradtunk és elpirult. Megsejtette, mit gondolhattam. És

bizonyára restellte, hogy a kardos fejérnéppel szemben nem merte védelmezni gyermekét. A könnyes szemeimmel néztem rá s ez, úgy hittem, több, mintha szólanék...

Ámde a tegnap ismét tapasztaltam, hogy a jámbor ember nem képes a feleségével szemben a sarkára állani a szenvedő leánykáért. A tegnap a ruhát hányta a szemére az istentelen asszony Annácskának. A ruhát, ami vézna testét fődí... S holnap talán a levegőt és a vizet fogja tőle elsajnálani.

Most aztán - a vasárnapi mise előtt - volt alkalmam összedugni a fejemet a kerékgyártóval. A cinterem sarkában feltárta lelke fájdalmát. Megigértem, hogy a kedves nővérek árvaházába beszerketálok Annuskát; addig koptatom öreg lábaimat, amíg sikerül... Mert hanem életunttá lesz a gyerek és kétségbeesik.

*

Nincs nagyobb keserősége a gyermeknek, mintha sajnálják tőle az ételt, a gúnyát, s a könny-áztatta vánkost a feje alól... Az ilyennek megkeserített élete, lelki tompultsága boszuért kiált az égbe... S Istenem, nemcsak mostohák, de „édes” szülők is akadnak, akik lelketlenül felhányják a falatot s a ringy-rongyot, a gyermek könnyes részét. És mégis hálát várnak a gyermektől, aki talán korát meghaladó munkájával bőven megfizette a „teljes ellátást” (ételt, ruhát, kinszenvedést)...

16. A kit géppé nevelnek.

A fürdőtelepen jártam. Bagolyváryné nemzeti asszony hívott, hogy a rózsáit óltam meg. Mert hallotta, jól meg tudom óltani a rózsaféléket, még nem reszket annyira a kezem.

Megtettem szívesen. Elmendegéltem. A Bagolyváry-villában jószívvel fogadtak s együtt uzsonnáztam az özvegy nővel, meg az unokájával. Ez az unoka árva volt. Körülbelül 8-10 éves fiucska. Úgy ült ott, mint valami mopszli kutyácska. Fehér tászli volt a nyakán. S az arca is fehér volt. Aztán kommandiroztak neki.

- Úgy, Pubi, most szépen felállsz... most leülsz... Most fogod a szalvettát... Most így, most amúgy... Ez nem illik... Ejnye, Pubi... Most leülsz a zsámlira és illedelmesen hallgatsz...

A gyermek, mint egy gép, engedelmesen csinálta a tempót. Ült, állt, fordult; de illett, nem illett, lopva mégis kitekintett az ablakon, ahol incselkedve tekintett be a tavaszi napfény. Láttam, hogy vágyik ki a verőfényes oldalba, ahonnan a falusi gyermekek víg kurjantása hallatszott be, akik kék ibolyát szedtek.

A mámi szemfüles volt és nyomban rádördült a Pubira:

- Mit nézel ki azon az ablakon? Mit hallgatózol? Hallgasd inkább az öreg kor bölcs igéit, hogysen megrontsa lelkedet a csalárd világ.

S gyilkos pillantást vetve a kis mopszli-fiúcskára, - aki már „rendbejött”, - így sóhajtott fel:

- Óh te világ, méz alatt méreg,
Piros almában titkos féreg...”

- Bocsásson meg, nemzeti asszony, - bátorkodtam én, - nem tartom egészen helyénvalónak ezt a beszédet.

A nagymámi összehúzta a szemöldökét és felemelte a fejét, mint a sebzett paripa.

- Engedelmet kérek, - folytattam a szót, - a gyermek legyen gyermek. Fusson, szaladjon a napsütéses oldalon. A világ mérge nem itt kezd ki a derekát, hanem egyebütt. Úgy látom, az

úrfi gyöngé, sápadt, talán-tán doktor is jár hozzá és medicinát eszik. De szaladjon csak az én unokámmal, Sáska Gáborral. Meglátja, asszonyom, micsoda rózsás ábrázatja lesz az úrfinak. A lelke pediglen nótázni fog éjjel-nappal. Kedvvel nő, s kedvre fejlődik. Persze, az időt ki kell mérni, s a pajtásokat megválogatni... De a dalt, napsugárt, játékot ne vonjuk el a gyermektől. Azokat Isten adta néki, a falakat emberek építik, s csak módjával hasznosak...

A nemzeti asszony elszörnyülködött a szólásomon. De nem sok idő múlva hallottam, hogy a Pubi beteg. Fájtatja a mellét... s talán a kicsi szívét is...

Az aranyos kalitka se mindig jó. A régula ne csináljon a gyermekből merő gépet. Mert bizony az ilyen eljárás káros lesz a testére, lelkére egyként. S ha megél, maga-magától semmihez sem mer hozzá fogni. Mert nem ember, hanem – masina...

17. A szabadjára engedett csikó.

Pünkösdtől való csütörtökre rútot jártam, uramöcsém.

Elmentem, hogy meglátogassam egy barátomat, akinek egyik fiacskája éppen bérmakereszt-fiam volt. Dél előtt bérmált a jó püspökatyá. Délután elmentem ifjú barátomhoz, hogy együtt örvendezzünk a nagy esemény alkalmával.

A gyermekek egy keveset csintalanok voltak s azért nem szerettem annál a háznál időzni. De gondoltam, a nagy nap megkomolyította a sok hancurozó huncutot.

Éppen egy nagy szekrény mellett ültünk. Hát egyszer csak a gyermekek, uramfia! kezdenek felmászni székre, asztalra, álló fogasra, amely persze az összes ráaggatott ruhával együtt feldült.

A mama mosolygott és rendreutasította őket. A tata komolykodott, de aztán elfordult és ő is kacagott.

Mi lett a huncutság koronája? Az, hogy később kinyitották a nagy szekrény-ajtót, s az én keresztfiam bebújt a nagybundába, amely ott lógott. A derékhad (öt fő) fölmászott a szekrény tetejére. Mi, persze, már akkor megint nem figyeltünk oda. Azt hittük, a lurkók jóútra tértek s jóízűen diskuráltunk.

Hát egyszer - morgós-adta! - előrebukom székestül, mindenestül. S gyönyörűen be vagyok borítva. A nyitott szekrény ugyanis rámdült, a gyermekek a tetejéről a földre pottyantak. Körülöttem pedig minden elsötétült.

Első pillanatban nem tudtam kitapasztalni, mi van velem. De csakhamar ráéreztem, hogy fogoly vagyok és még mindég a világban tartózkodom... Valaki még motoszkált mellettem. Ez az én szeretett bérmakeresztfiam. Fektemben sem tudtam lemondani a penitenciáról: jól megráztam a szekrényt alatt az öcskösnek mindkét fülét. Így aztán nemcsak a külső, póruljárt derékhad, hanem a csapdában velem társult jó fiú is hatalmas ordításba fogott.

Miután napfényre kerültünk, kis tanácsal szolgáltam a szégyenkező szülőknek:

A gyermeknek korlát kell. Hogy érthetőbb legyenek: egy egészséges mogyoró-fapálca kezűben tartassék. De ha a szükséges, *komoly* fellépés és korlátozás sohasem hiányzik, a mogyoró-fabotra nem sokszor lesz szükség.

*

Nem szabad a gyermeket oly szabadjára engedni, mint a vad csikót. Mert a tulságos szabadság még károsabb és veszedelmesebb, mint az „aranyos kalitka”. Mert ha nem is kerül vele az ember - a nagyszekrény alá, de biztosan beleragad a bűn és a vaskos tévedések kátyujába...

18. Az öregek iránti tisztességtudás.

Uram-öcsém! képzelje, hogy jártam a másik bérmakeresztfiammal, a Sükösdiné Péterkéjével.

A dombon eregeltem kifelé, hogy a szegények házáat meglátogassam. Elöttem kapaszkodott fölfelé valami maradék-levessel, - amit drótozott bögrében vitt - a vén Bircsiné.

Hát egyszer hallom a hátunk mögött a kiáltozást:

„A vén asszony kását főzött,
S mind elszotyogtatta:
A vén ember utánament,
S mind felnyalogatta.”

És újra és ismét elülről kezdte a kótát az a csibész, t. i. az ennivaló Péterke. Mert ő rikoltotta valami palánk mögül.

Csendes ember vagyok, de azért elöntött a pulykaméreg. Mégis volt annyi eszem, nem mentem akkor vissza, mert hiszen elmenekült volna a lurkó. Hanem visszajövet váratlanul betoppantam a házukba és jóféle somfabotommal rövid, de kiadós kurának vettem alá a vásott kölyköt.

Az anyja úgy elképedt, szuszhoz is alig jutott. De én bezzeg szóhoz jutottam s szóltam imígyen:

- Ha a bibliai Elizeus esete nem tanította meg az én szeretett keresztfiamat arra, hogy az öregeket tisztelni kell, megtanitom most én. Nekem ugyan nincsenek medvéim, mint Elizeusnak, de - lám a somfabot bevált egy fia-medvének. Becses figyelmébe ajánlom a tovább „tanítást”, kománé lelkem!

Szülők, tanítsátok a gyermeket az öregek iránti tiszteletre!!

19. Hej, hej, az a pulykaméreg!...

Makacs Gábrisné komámasszonyomnak nem szeretnék a körmei közé kerülni, mert igen veszedelmes fejrényp. Éppen azért óvatossággal sugom meg (illetőleg vékonyabb betűkkel írom, hogy ő ne tudná elolvasni, merthogy igencsak félek!), hogy egyizben az urának is huszonöt szál bajuszát tépte ki. Mellékesen szólva, ezt komámasszony utólag állapította meg, amidőn kései könnyeket hullatott a kiráncigált győzelmi jelre, amelyet - szánva-bánva - megcsókolt és piros pertlivel kötött át. (Most a drága holmi ott található a tokos falióra rejtekében.)

Egyik pillanatban borzasztó mérges a keresztkománé, hogy még nézni se jó. A másik pillanatban pedig bánat fogja el ő szívet és mindent meg nem történtté tenne, ha lehetne.

Egy alkalommal hivatnak nagy sürgősséggel Makacsékhoz. Azt is hozzátették, hozzak magammal valami medicinát, ki füvekből való - daganatok ellen.

- Ejnye! - gondoltam - most a kománé csinált valami cifra bolondságot...

Mivel nem vagyok javasasszony, gyógyítóburjánokat nem vihettem. Ellenben felgyült bennem egy kis galambepe, mikor megtudtam a történeteket. A kománé ugyanis tetten érte a gyermeket, amint a dunsztos üvegek körül kajtárkodott. Éppen akkor nyult bele a „vigyázz!”-ujjával a fáintos baracklekvárba, amikor kománé szikrázó tekintettel pillantott be a kamrába. A lobbánakony asszony nekiesett a szerencsétlen gyermeknek és úgy arcképen öklözte, hogy az elájult.

Akkor aztán rémségesen megijedt. Kezdett benne dolgozni a lelkiismeret és segítségért kiáltott. Nosza, össze is futott a ház apraja-nagyja, sőt a szomszédból is átjött a féllábu mészáros. Ez úgy megmasszírozta a gyermeket, hogy muszáj volt neki felelevenkednie. De gyöngé volt a fején, szemei körül kékes daganatok duzzadoztak.

Amikor közeledtem, már hallottam a Gábrisné sirását és rökölését:

- Janikám, életem, szentem!... Csakhogy meggyógyulnál! Nyalj ki inkább fenékgig minden dunsztosüveget... lelkem, életem fele!

Türtöztettem magam valamennyire, de azért megmondtam a mondanivalót:

- Keresztkománé! Magának éppenséggel nincs esze. Szerencséje, hogy a gyermek - látom én - nem veszedelmes beteg. De képzelje mi történhetett volna?...

Nem szabad a gyermeket első indulatunkban megbüntetni, ha rossz természetünk van. Még károsabb jóvátételképpen neki ígéreteket tenni. A jó nevelés higgadt, mérsékletes és bölcs.

20. Házi cirkusz ingyen fürdővel, de jó tanulsággal.

Gábrisné komámasszonynál nem különb Mike Demeter komám hitvese. Ez a kománé nem a gyermekét, hanem az urát szokta „egyengetni”, aki - szó köztünk maradjon - egy kicsit pipogya ember. Egyszer amikor a követválasztás ügyében komámékhöz mentem, Mike Demetert éppen nyakászt a felesége. Koma a földön volt, keresztkománé pediglen a hátán térdelt és magyarázta az urának, hogy mi az a kétszerkettő. S keresztfiacskám, a kétéves Palkó, körülgrálta őket, mint valami vad indiánus és jólesően kacagott a pazar látványosságán.

Hirtelen betoppanásom mián Mikéné komámasszony szabadon engedte Mike Demeter komát. Mint a pók az áldozatát, ha rezen a háló. De szerencsétlenségére - amint meghátrált - belezuhant a nagy mosóteknőbe, mely színültig volt szappanyos lével.

- Komámasszony lelkem! kiáltottam rá az utolsó pillanatban, látván a történendőt. De a lelkem komámasszony már szétlocsantá a vizet, amelyből a mi szemünkbe-szájunkba éppen elegendő jutott.

Nem irom le, mily szánalmas volt látni a teknőből kikászolódott lelkem komámasszonyt. Akin egyébiránt szégyenkezés és bűnbánat látszott. De azt igenis ide irom, hogy az a gaz kópé, az én drága keresztfiacskám, majd megpukkadt nevetésben.

Mikéné komámasszony igyekezett kisomfordálni a másik házba, hogy gúnyát váltson, de azért meghallotta a szavaimat:

- A mérges természet ellen küzdenünk kell. Nem szabad magunkat nevetségessé tenni a gyermekünk előtt. Ne szégyenítsük előtte élettársunkat és önmagunkat, mert a gyermek nem tiszteli azt, akit kinevet. Akkor pedig csődöt mond a nevelés!

A gyermek ne legyen tanuja házi bonyodalmaknak. Legjobb azonban a viszálykodást teljesen megszüntetni.

21. Kúra Bercsényi Izidornál.

Nem is olyan régen történt. Megyek a felszegi úton, s hát a Bercsényi Izidor korcsmájából éktelen éneklést hallok. Körülbelül ez a nóta akart lenni:

Az én nevem teaszekfű, lilium, de lilium...

Azonban nem volt tisztán kivehető, mert a kölykök valóságos macskazenét csináltak belőle.

Mert nem valóképpen legények voltak ezek, csak efféle se nem ilyen, se nem olyanok. A közön-levők. Ezek pedig a legveszedelmesebbek, mert nem tudják, hogyan viselkedjenek. Némely szivart rak a szájába, és nem tudja, melyik lábát tegye előre, hogy nagy legénynek látszódjék. A másik tánc-bálba megy és ugrál, mint egy bakkecske, hacsak valamelyik ügyes leány félre nem teszi az útból. Az ilyenek azonban csak kacagtatóságok.

Van azonban olyas, amelyik „szerető” után lebzsel és a korcsmát járja, hogy bebizonyítsa legényi mivoltát. S ebben már valódi veszedelem rejtezik. Nem csuda hát, ha pipaszáramat előrántva, kissé káplárosan nyitottam be Bercsényi Izidorhoz.

- Hát ez mi? - kiáltottam a zsidónak is, meg a megrebben kölyköknek is.

- Ez edj tisztességes móltság! - komolykodott Izidor testvér.

Én azonban a tisztességes mulatozók közé csaptam nagy-hirtelen a jótekonny pipaszárral. Igaz, nem tettem nagy kárt bennük. Hamarosan egérutat vettek, ki erre, ki arra, míg én Izidor úr orra előtt kezdtem hadonászni. Ő az „elől” ugyan a léckerítés mögé hátrált, de azért a szóm oda is eljutott:

- Tudd meg, Izidor, hogy ez törvénybe és erkölcsbe ütközik: italt adni a sihedereknek. Ha még egyszer ez előfordul, megtanítalak keztyűbe dudálni! Most pedig elmegyek, s a mai képviselő-testületi gyűlésen felszólalok a szülők és az előljáróság gondatlansága miatt. A ti korcsmáitok a bűnök tenyésztői s ettől a fertőtől visszatartani gyermekeinket: közös, nagy kötelesség!

A szesz-ital megmérgezi a testet is, a lelket is. Sok ház falára, sok száználmas emberi homlokra és sok fejfára föl lehetne ezt írni: „Elpusztította az alkohol, megölte a szesz ördöge.”

22. Mikor apó is pirul a pipaszárral.

Egyéb is rontja a fejlődő fiúkat nemcsak a szesz.

Egyszer megyek el valami félreeső palánk mellett s hát valóságos füstnyelvek szállanak föl a mögül. Egy alkalmas hasadékon keresztül-kémmel s eláll szemem-szám. Tizenkét-tizenhárom éves fiúk tanulgatták a dohányzás mikéntjét. Némelyik vékony szivart szívott, egyik-másik valódi selmeci pipából eregette a füstkigyókat. Ott lődörgött az én egyik legszeretettebb keresztfiam is, de csak bodzafa-szipkából csibukozott. Ugy látszik, gyenge volt a kassza! A társaság alaposan ki volt sárgulva és zöldülve és egynémelyik gyanusan krárogott, a kerítés deszkáiba fogódzva.

Közéjük perditettem a fegyveremmel, s ez egyszer magam is elpirultam, mint lúdas a következő szavalatnál:

- Látjátok, éreztétek ezt a pipanyelet? Mától-fogvást füst nem jő ki azon! Csak hozzátok hasonló lurkók megrecsumozására használom... A dohányban levő nikotin nevű mérgegrontja a tüdőt s ebből hektika kerül, ami veszedelmes egy nyavalya, ha mondom! Áncváj, takarodjatok innen!

Nincs mit tenni: hogy az ifjuság leszokjon a veszedelmes dohányzásról, illetőleg, hogy azt meg se próbálhassa, mi-magunknak is le kellene mondanunk erről az esztelen burján-égetésről!

23. Igen szomorú tapasztalat.

A multkor mendégéltem az úton, s hát egyszer csak látom a plebános urat fehéringben. Vitte a Legszentebbet, lelkünk édességét, valamelyik beteghez. Alighanem Berkesnéhez, a hegyen. Mert őt ütötte vala meg a guta féloldról.

Illendőképpen letérdepeltem. De - amint távolról láttam, - a felszegi kovács nagy, kamasz fia nem adott tiszteletet. Csak állott egy csutak mellett, mint egy hop-pipa. Azt is megfigyelém, hogy a Szentesné ifj'asszony besurrant a kapun, nehogy térdelnie kelljen és meggémberedjék a lába...

Meg is mondtam alkalomadtán mindkettejüknek a mondanivalót. Hogy az Isten szent Fiának imádat, papjának pedig tisztelet és becsülés jár. Mert ami dukál, az dukál... De úgy hiszem, nem igen használt. Mert amint a következő fejezetből kivilágosodik, más a baj forrása. Itt csak annyit jegyzek meg, hogy az emberek nem ismerik a vallást, s csak földi boldogságra törekszenek. Pedig hát - az égi az első!...

24. „Sokat tudtok a vallásból!...”

Hát az égi boldogulásnak, vajjon, mi a titka?

Tudjátok ti is. Eleget rágt a fejetekbe, meg a szájatokba a *Kis Kátét* a tisztelendő úr annak idején. Mert mindennek ideje van, mint a szalmafedélnek...

A kis káté a világ legokosabb könyve, életigazító fáklya. Csak, sajnos, nálunkfelé inkább a kártyát forgatgatják vasárnaponta; pedig hej! nemcsak az iskolásgyermeknek való az az életigazító szövétnék, hanem még inkább az életútra-indulóknak, s azon haladóknak.

A multkor benézek a Bercsényi Izidor csapszékebe, mert muzsikaszót, leányvisongást, legénykurjantást hallok. Vasárnap volt s éppen másodikat harangoztak.

- Nem tudjátok - nyitok be a táncosokhoz, - hogy második harangszókor kezdődik a keresztény-oktatás templomunkban?

- Hagyja el, - János apó! - tréfálgozik az egyik siheder legényke, - mi már papolást eleget hallottunk. Menjen az, aki nem járt iskolába!...

S szemtelenül vihogott össze azzal a két füstölt arcú néemberrel, akik most jöttek haza Temesvárról, leánypajtásaik romlására...

- No, - mondok, - ha te úgy ki vagy marhálódva, feladok neked egy kérdéskét a kiskátéból.

- Hallom! legénykedik a legényforma.

- Hol született a názáreti Jézus?

- Azért názáreti, merthogy ott született, - felelé bölcsen a fristaréjú. S bizony, csak akkor kapott észbe, amikor még a temesvári dámák is a hátára ütöttek s ugyancsak kinevették.

De legjobban azt szégyeltem, hogy az a kötnivaló Izidor is nevetett; mert annyit ő is tudott, hogy karácsony és Betlehem mit jelent...

Gondoltam mégis, helyrehozhatom ezt a nagy szégyent a zsidó előtt, aki többet tud a katolikus tudományból a mi legényeinknél. Kérdezem tehát:

- Hány szentség van?

Vettem észre, hogy most Pista, - így hívták a bölcs legényt - csakugyan el fogja találni. Mert az alsó szájaszéle már húzódott a „h” betűre. De Marcsa, az egyik temesvári meg akarta mutatni tudását, s nagyhirtelen elébevágott:

- A mi kis templomunkban csak egy van, de a temesváriban egy nagy fényes és kettő kisebb...

- Miféle bolondokat beszélsz, te Marcsa? – csóválom meg vén fejemet. Te bizonyosan a szentségtartóra gondolsz. Szentségmutatónak is hívják. Abba teszi a pap azt a nagyobbik szent Ostyát, aztán áldást ad vele...

- Hát nem az a szentség? – méltatlankodik Marcsa. Pista kacag a többivel. A zsidó pedig odaszól:

- Sokat tudtok a vallásból!...

Izidornak igaza volt. De rémségesen haragudtam rá, hogy tanuja volt nagy „lelki-szegénységünknek”. De még jobban s igazabban haragudtam a szülőkre, akik nem tudnak, vagy nem akarnak parancsolni a serdülő fiatalságnak. Nem tudják őket a templom, a szószék felé terelni, hogy ne a mulatságokban lebzseljenek, hanem tanulják meg hitüket. Ha azt megtanulják, erkölcsük is megjobbulnak...

Mig így röstelkedhetünk az Izidorok, meg Icigek előtt!...

25. A gologán.

Egyszer - hallgassátok meg! - megyek egy sövény mellett, s hát a sövényen belül jóizű nevetgélés hallatódik, meg afféle gyermekbeszéd, amire rendesen mitsem adnak. De én olyan vagyok, hogy a lurkók beszédét megfigyelem, mert a gyermeknek a száján van a szive, nem úgy, mint a kiravaszodott véncsontoknak. A gyermek eszejárását pediglen tanácsos és szükséges megismerni, hogy helyes útra vezessük, ha netalán rosszban sántikálna. Mert kicsinykorában kezdi megszokni a jót is, de meg a rosszat is. De, szót halljunk, hadd lám, mit telefonoz a kert ódala? Halló!

- Te, Miska, milyen ügyesen tudsz ezüstpénzt csinálni a német krajcárból...

- Tudok, biza... De ez semmi. Nagyapámtól hallottam volt, - Isten nyugasztalja! - hogy volt ott, Vásárhelyt, ahol legénykedett, egy nálamnál is ügyesebb ember.

- Ne te, ne!...

- Az a... Úgy hívták, hogy Bodor, vagy mi a tömlec.

- Aztán mit művelt az a Bodor...?

- Sok csudás masinériát csinált. Olyan kútat, hogy muzsikált előbb, s csak így - jókedvibe' - adta ki a vizet... De aztán talált ki egyebet is, amiért meggyült a baja...

- Ugyan mi volt az?

- Hát, Pető, az egy olyan pénzcsináló alkalmatosság, mely a küszöb alatt volt s az ajtóval volt összeköttetésbe'... Aki benyitott, akaratlanul és tudta nélkül egy bankót csinált...

- Akkor hát nem is volt bűn, mert nem ő csinálta, he-he-he!

- Kutya legyen, naccerü! Ha-ha-ha!

S általános derűtség volt a kert alatt.

Bekandikáltam, s hát láttam, Miska, az ezermester, a bádogos elcsapott inasa, közbül üldögél és egynéhány, ezüststániollal bevont „gologánt” szorongat szurtos kezében. Amolyan régi osztrák-magyar négykrajcárrost, amilyenért két kupa főtt vackort adtak valamikor... Kisebb-nagyobb lurkók álltak és ültek Miska körül s vagy kettőnél még láttam a „kész portékából...”

Szokásom szerint közénk toppantam.

- Mit csináltok, hé, lurkók?

Az összeverődött, szép társaság kacagva nézdegélt reám. Az egyik magyarka megszólalt selyp hangon.

- Miskka pénzt csinál.

- No, hogy a szeprű üssze meg a Miskát, - mondom én is hirtelen-mérgemben (pedig bizony helytelen dolog a gyermeket utánozni!...) - hát ti ezt olyan nagyszerűnek találjátok?

Felmarkoltam a falcs-államkincstárt és olyan mozdulatot tettem vele, hogy „Miskka” félre kapta a fejét tőle. Én pediglen a következőképpen kezdtem prédikálni:

- A csalás mindenképpen csalás és bűn. Munkával és nem hitványsággal kell majd megszereznetek a mindennapi kenyeret. Ha nem akartok börtönben rothadni s öröküdvösségeket elveszíteni, amit mondtam, szedjétek a begyetekbe... Te meg, Miska, meg kellett volna becsüld a jó helyet és a becsületes munkát. Ha meglátlak a gyermekek közt még egyszer, - baj lesz, javítóba kerülsz, értetted-e? Most pedig fü-füty! Abtréten!

A régi osztrákvilágból való kommandóra értelmesen széjjeloszlottak a gyerkőcök. Később hallottam, hogy valamelyik kölyök alkonyattájt ezüstfüsttel bevont rézkrajcárral akart medvecukrot venni Icigtől... De Icig nyakon csípte és a boltból kidobta. Ez egyszer én is pártolom a zsidót!

Nektek pedig, benőtt-fejelágú atyámfiak javasolom, hogy gyermekeiteket úgy neveljétek, hogy ne legyen pénzvágó; csalásra, könnyű élıhetőségre hajlamos! Szoktassátok munkára, szeretessétek meg velök a tisztességes munkálkodást, amely elegendő módhoz és mindenki részéről igaz, tartós megbecsüléshez vezet. Ez a *földi boldogulás* valódi útja.

26. Védjük meg a madarakat!

A tavasszal egy alkalommal Bedő Palkóval találkoztam. A kalapját a két kezében fogta, mint valami zsákot, vagy rejtelmes szatyrot. Kérdezem, mi van benne. De elpirult és nem akarta megmutatni. Kis húzavona után mégis széttárta a süveget. Tele volt madártojással. Rigók fészkeit rabolta meg a kis gonosztevő.

- Nem süi ki a szemed szégyenedben, Palkó? - mondtam neki. - Hát te nem sajnálsz a kis madarakat? Békés otthonukat feldúlod, s amellet megfosztod édesapádat is sok-sok apró segítségétől.

A fiú rám bámult.

- A madarak, tudhatod, nagy hasznot hajtanak a szántóvető, kertészkedő embernek a férgek, rovarok pusztításával. Azonkívül szép dalukkal örömet okoznak nekünk... ezekből a tojásokból mind egy-egy kis dalos lett volna, s te elveszed tőlük az életet, amit a jó Isten nekik ígért...

A fiú könnyezett. Ígérte, hogy azonnal jóváteszi hibáját. Nem tudom, visszarakta-e a fészkekbe a tojásokat?... Azt mondják, az ilyet már nem költi ki a madár...

Szülők, tanítók! hathatósan oktassátok s szoktassátok a gyermekeket Isten kis munkásainak szeretetére. Asszisi Szent Ferenc példája nagy segítségekre leszen.

27. Hazugság és tolvajlás

A kertek végénél rövidítém az utat a minap. Hát szembebukkan velem egy rohanó had, élén szeretett bérmagyermekeim egyikével. Kebelükben - az ing alatt, - holmi dudorodás látszott. Dermedten álltak meg.

- Hol jártok? - kérdezem hirtelen, pandúrosan.

- Ker-ker-kergetőztünk! - mondta a bérmafiú.

- Igen, - mondta egy másik, - török-magyar háborusdit játszottunk...

- ... s üldözzük az ellenséget... - merészkedett a szóval a harmadik. De én erélyesen érdeklődtem az ing alatti rejtelmek iránt. S amidőn alma és más, ragadmány került elő, nyomban ráösmertem az én gyümölcsösöm terményeire. Az elvörösödő bérmafiám hargasínára rásimogattam vagy kétszer, s megállapítottam, hogy a hazugság bár csekélynek tetsző bűn, de idejében kiirtandó. Mert ezzel karöltve jár csakhamar a tolvajság és más vaskosabb tévelygés, amint a jelen esetbeli török-magyar háború is mutatja...

28. Pillancs Kati meg a sihederek²

Egy kunyhócskában lakott szegény Pillancs Kati. Azért hívták így, mert az öreg napszámos-asszony folyvást pislogatott a szemeivel. Ezért és ingerült természetéért fura volt egy kevéskét, pedig alapjában véve becsületes, jólelkű fehérnép volt. A gyermekek és sihederek rákaptak és szerették bosszantani az öreg nőt.

Éppen akkor vitt el János apó útja a kunyhó mellett, mikor Mokány Gyuri, a tizenötéves lurkó, kisebb-nagyobb pajtásaival, döngette a palánkot, meg zörgette az ablakot, ordítózva:

Pislants egyet ide-ki,
Pillancs Kati, jere ki!

Szitkozódva rontott ki az asszony egy seprővel s a lármás had nevetve, hajrázva menekült szerteszét.

Ugyanekkor velőtrázó sikoltás hallatszott. Mokány Gyuri alatt beszakadt a közeli meszes gödör rothadt deszkája, s ő elmerült a tavaszi vízzel telt mély veremben. A gyerekek halálra rémültek, de ime, a szegény Pillancs Kati, feledve a gyalázkodást, kis hajléka padlásletrájával odasietett s János apó segítségével kiemelte a már-már eszméletét veszítő fiút a színültig telt

² János apó átadja a szót írődeákjának.

gödörből. Gyuri fiu könnyezve kért bocsánatot az öreg nőtől. János apó felhívására ugyanígy cselekedtek a visszabátorkodó cimborák is. Miután János apó végső intése ez volt:

- Fiúk, a szívtelen csufolódás nagy bűn a jó Isten előtt, aki arra tanít, hogy mindenkit szeressünk, de különösen éppen a szegényt, testi s lelki szükségben szenvedőt. Ez az eset emlékeztessen titeket arra, hogy büntetés vár a csufolkodóra, ha itt nem, az örökkévalóságban. Vajha minden szülő hathatósan tanítaná gyermekeit e súlyos igazságra!...

29. Örökös a szív tisztaságán.

János apó egyszer megkészt valahol. Az utcán itt is, ott is ögyelgő sihedereket látott.

Megbotránkozva és elszomorodva lépkedett hazafelé.

- A gyűléseken elé kell hoznom a dolgot - tervezgette magában. - Rá kell venni a szülőket, hogy *az éjszakába nyúló táncoktól, fonóktól, csatangolásoktól* erős kézzel tartsák vissza a fiatalságot, mert hanem *utálatosakká és betegek* válnak. Romlott test és romlott lélek megöli a jövő családot, s kárhozatba visz az óhajtott paradicsom helyett...

„Mily szép a tiszta fiatalság,” amit a Biblia mondja. Ezzel szemben mily visszataszító az aljas vigyorgás a romlott ifjú arculatján... mily förtelmes a viselkedése és egész cégéres élete. Milyen gyermekeket fog majd ez nevelni Istennek és a hazának?!

Szülők, nevelők! mentsétek meg az ifjúságot a *szentségi Jézus erejével*. Vezessétek az égi Szűzhöz a jövő hitveseket és édesanyákat!

30. János apó és a cifra kisasszony.

János apó a tanító úrral beszélgetett a kapu előtt. Éppen arról társalogtak, mennyire divat-majmolók ma már a falusiak is Pávafalván, amikor egy éktelen nagy tollas-boás kisasszony lebbdez el mellettük, ugyancsak fáin illatot eregetve. Megnézte a két tisztes férfiút, de aztán sértődött-formán tovább vonult, anélkül, hogy köszönt volna.

- Hol maradt a „dicsértessék?” akarta kérdezni a gyermekeánytól János apó, de a tanító úr leintette:

- Hagyja, bácsi. Ez ma-holnap köznapivá válik ezen a jövő-menő Pávafalván. Amióta összeköttetésben vagyunk a dohánygyárral, „kiművelődtünk.” A felcseperedő leány már nem köszön, mert úgy mondják, a férfi kell megelőzze, még pedig „kezt csókolom”-mal...

- Engedelmet... - botránkozott meg nagyapó - de nekem ősz szakállam van... Vagy talán valami előkelő leány?

- Kakastaréj! Dehogyan! Ez a fruska a szomszéd tizenhatéves Marcsája. A tavaly még hozzám járt az ismétlődőbe. Gyengetehetségű gyerek!

- Fikomadta! - méltatlankodik erre János apó - de ahhoz már van tehetsége, hogy kiöltözködjék, mint egy bolti maskara és hogy a tanítóját se köszöntse.

- Hja, - nevet a tanító úr, - ő már „delnő,” s egykori tanítójában is csak hódolni köteles férfiút lát. Általános metely ez, János bácsi, csak másoknál talán nem éppen ennyire szembetűnő, mint a gazdag bádogos Marcsájánál.

- Ahán! - kapja meg a szót János apó, - tehát a gazdagság gögje is belevegyül a női hiúságba, mi?

- Úgy van. A szegénysorsu tanitót ma legtöbbször lenézi a fölcseperedett vagyonos tanítvány. Fájó tövise ez golgotás pályánknak. De úgy látszik, a mai kor betegsége.

- Nagy romlás ez, tanító úr, - sóhajt föl apó, - mert amikor a tizenhatéves leány nem a *még gyermeket* látja önmagában, hanem már a „*nőt*,” ez végtelenül elszomorító. De ha hozzá még a népnevelők iránti tiszteletlenség és gögös hálátlanság is felüti a fejét, igen nagy baj van. Azt hiszem, a szülőknek is nevelés kellene, hogy gyermekeiket egyszerű, hálás gondolkodásu, nem külső mázolságra, hanem belsőképp tartalmas emberekké neveljék. Ilyen leánynak, aminő ez a Marcsa, furcsa felfogása lehet az élet komoly dolgairól.

31. A vásáros leányok, vagy: a „piacos marha.”

Kirakodóvásár volt. János apó ráért, hát végignézegette a sokadalmat. Afféle fél-úri kis-asszonykákat is, de meg egyszerű leányokat is vett észre, akik valósággal vadásztak a szép-tevőkre.

Némelyik - olyan tréfálkozóan - meg is szölongatta a legényeket:

- Ugyan Janika,... Bercike!... nem vesz nekem vásárfiát? No, hagyja csak el, maga... rossz!...

Hát az efféle viselkedések ártatlannak látszanak, de János apónak éles szeme volt s hosszú multja. Tudta, hogy ez bizony legtöbbször veszedelmes kacérkodás és a szív hófehér virágát sebzi meg. Tudott ő már olyant, aki mind sűrűbben fogadta el az ajándékokat és hovatovább elvesztette becsületét. De bizony férjet nem szerzett!

János apó azonban látott egy leányt, aki nem csatlakozott a vihogó-hancurozó hajadonokhoz, akik kart-karba fűzve környékezték meg az egymásnak huncut szemmel integető fiukat.

- Mi az, Jucikám, - szölitotta meg mosolyogva az apró leányt, - te nem kérsz vásárfiát az „ügyes legényektől?”

A szép, szende leány szemérmesen elpirult és apónak kezet csókolva, felelte:

- Óh keresztapám, nem azért jöttem ki a vásárba. Amott van anyám, cipőt kell vásárolnunk nekem, meg a testvérkémnek. Másképp nem hagytam volna szövmömet.

- Derék leány vagy, Jucikám, - bólintott elismerően apó, - tartsd meg a szokásodat. Azt a leányt, aki úgy tesz, mint azok ott, nagyon kiismerik ám a legények. Szívesen eljátszanak velük, de feleségül nehezen veszik el. A szerény kis ibolyát a bokrok alatt is felkeresik, a bogáncs pedig mindenkire ráakaszodik, de kell-e valakinek?...

- Ismered, ugy-e, keresztleányom, a „piacos marha” esetét? Szép, takaros szarvai voltak; csinos állásu barom, de egyébkép haszontalan jószág. Minden piacszeren ott volt, s nem vette meg senki. A jóra való, egyszerű kis Riskát pedig százan is fölkeresték a jászolyánál. Nem kellett annak piac!...

Anyák ügyeljetek, s öröködjetek, hogy a lányotok szerény és tartózkodó legyen.

32. Honnan ered a kődobás?

Apó elhallgatta egy alkalommal, hogy egyik fia meg a menyecskéje mi mindenféleképpen elnevezgette a szomszédban lakó bádigosékat. Este volt már, de apó látta, hogy az Istvánka a kiságyban még nem alszik, hanem nyitott füllel hallgatja a gyalázkodó szavakat.

Apó türelmetlenkedve várta, hogy rá kerülhessen a sor, s kivált a szaporanyelvű menyecskétől ő szóhoz juthasson. Ám amikor éppen meg akarta mosdatni a fiát meg a feleségét, szorgos ügyben hazaszólították.

Másnap reggel nagy perpatvarra ébredt fel az öregember, aki egykissé hosszasan szokott már pihenni, mert sok év nyugodott vén vállain. Közellakó fiának szaporabeszédű hitvese meg a bádigosné nyelveltek át a palánkon egymásnak.

- A szegény beteges uramat így tarkón dobni.

- Fogja be a száját! Menjen törvényre!

- De megyek is; előbb orvoshoz fordulunk látteleért, s majd megtanúlják maguk a becsületet, ha a gyermeküket nem tudták megtanítani rá.

Nagyapó sietve szedte magára a ruháit és átkopogott. Az elkeseredett menyecskéhez ez volt az első szava:

- Ti adtatok nyeret a gyerek alá!

Az asszony nagyot nézett:

- Mi sem követ nemadtunk a kezébe, sem az nem mondtuk, hogy dobjon ez a kis gazember!

S a menyemasszony agyarkodva nézett a sarokba, ahol a kölyök szepegett.

Az apó azonban komolyan szólt:

- A tegnap este, amikor a bádigost gyaláztatok, Pistuka ébren volt. Máskor szintén tanuja volt gyűlölködéseknek, mely ellen többször szót tettem, mert az, ami gonoszság, nem vezet jóra. Ime bűnötök keserű gyümölcse: ti *beszéltetek*, a gyermek pedig *cselekedett*. Voltaképpen tehát ki a hibás?...

Az asszony erre, persze, mitsem felelt, mert érezte, hogy János apónak mennyire igaza van. - Szegény magára vállalta aztán a békítés nehéz feladatát.

33. A legdúsabb örökség.

Máriakép volt. Az erdő lombsátora kellemesen borult föléje. János apó sétájában megpihenve, pár percig elébe térdepelt, aztán leült a kőpadon. Eltűnődött, ki rakja úgy tele virággal a fán függő szentkép kiugró peremét. Szinte roskad a vadvirágok terhétől.

Egyszer csak zörren az ág, s a cserje közül kilép egy pásztorfiu, tömérdek virággal a karjain. Észrevevén az öregembert, tisztességesen üdvözölte, mire János apó szeretettel válaszolt, ekkép beszélvén:

- Megvallom, leánykafélére gondoltam, amikor e virágokat láttam. Annál jobban esik, hogy a pásztorfiuk között is akad ily jó gyerek, aki a kedves Szűzanya képét díszíti. Bizonyára édes anyád oltotta beléd a mi mennyei Édesanyánk tiszteletét.

- Nem, - szólt a fiú, - édesanyámat nem ismertem. Egy éves koromban meghalt. Hanem apám igen jó ember volt. Korcsmába nem járt, hanem annál többet az Istenházába. Engem is magával vitt s a Máriaoltár elé térdepeltetve, reámutatott a jó Máriára:

- Ez most a te Édesanyád. Szeresd őt hűségesen, fiam!

Aztán apám sem sokáig élt. Szűzanya azonban nem hagyott el, mert követtem apám intését. Urasági pásztor vagyok.

- És meg vagy-e elégedve?

A pásztorfiu bámulva mosolyodott el:

- Hát aztán miért ne lennék?... Lelkemre vigyázok, a szükségesek megvannak. Enyém a virágos völgy s a lombos erdő.

- S ami fő, tied a boldogító Isten, - egészítette ki fölcsillanó tekintettel János apó. S a gyerek távozása után így morfondírozott magában:

- Az apa példája még erőteljesebb hatással van a gyermekre - kivált a fiúkra, - mint az anyáé. Amiképpen az atya rossz példája sokszor megöli az édesanya által elért eredményt. Ne hagyjon az a férfiú vagyont a gyermekére, csak jó nevelést, jó példát örökölni: s hálásabb s boldogabb lesz az a gyermek, mintha egy félvállmeggét kap parlagon maradt szívvel...